Analiza hrvatskog demografskog kapitala i utjecaj na gospodarstvo

Rezo, Andrea

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:757187

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

EFOS Ekonomski fakultet u Osijeku

Repository / Repozitorij:

EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski sveučilišni studij, Poslovna Informatika

Andrea Rezo

ANALIZA HRVATSKOG DEMOGRAFSKOG KAPITALA I UTJECAJ NA GOSPODARSTVO

Završni rad

Osijek, 2020.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski sveučilišni studij, Poslovna Informatika

Andrea Rezo

ANALIZA HRVATSKOG DEMOGRAFSKOG KAPITALA I UTJECAJ NA GOSPODARSTVO

Završni rad

Kolegij: Gospodarstvo Hrvatske

JMBAG: 0010208435

e-mail: rezoandrea574@gmail.com

Mentorica: izv.prof.dr.sc. Nataša Drvenkar

Komentorica: Ivana Unukić, mag.oec.

Osijek, 2020.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Undergraduate Study Business Informatics

Andrea Rezo

ANALYSIS OF CROATIAN DEMOGRAPHIC CAPITAL AND ITS IMPACT ON THE ECONOMY

Final paper

Osijek, 2020.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,

PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA,

SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je _____završni_____ (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska.*
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. Izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Andrea Rezo

JMBAG: 0010208435

OIB: 00129122218

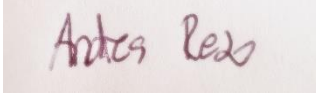
e-mail za kontakt: rezoandrea574@gmail.com

Naziv studija: Poslovna informatika

Naslov rada: Analiza hrvatskog demografskog kapitala i utjecaj na gospodarstvo

Mentor/mentorica rada: izv.prof.dr.sc. Nataša Drvenkar

U Osijeku, 2020. godine

Potpis

ANALIZA HRVATSKOG DEMOGRAFSKOG KAPITALA I UTJECAJ NA GOSPODARSTVO

SAŽETAK

Republika Hrvatska, u usporedbi s drugim zemljama u Europi, već godinama ima izrazito nepovoljnu demografsku sliku. Značajne posljedice na demografsku sliku Republike Hrvatske imali su ratovi, nesrazmjer u razvijenosti različitih područja u Republici Hrvatskoj, visoka stopa nezaposlenosti, veliki postotak starog stanovništva, visoka stopa iseljavanja, nizak natalitet te nizak i spor gospodarski i društveni napredak. U proteklih dvadeset godina Republika Hrvatska suočava se s negativnim demografskim kretanjima koja imaju direktan utjecaj na gospodarski rast i razvoj. Kao jedna od zemalja u razvoju, Republika Hrvatska ne bi si smjela dopustiti nastavak trajanja negativnih demografskih kretanja u budućnosti. Razlog tome je taj što upravo negativni demografski trendovi imaju ograničavajući utjecaj na gospodarski rast Republike Hrvatske. S obzirom na to da u Republici Hrvatskoj ne postoji dugoročno održiva strategija gospodarskog razvoja istu treba treba razviti i početi primjenjivati kako bi se demografski deficit u zemlji smanjio. Ekonomski razvoj i koncepcija trebaju se izraditi na temelju kritičke analize trenutnog stanja u zemlji, a ne sukladno tome tko se trenutno nalazi na vlasti u zemlji. Ciljevi dugoročnog gospodarskog razvoja trebaju se temeljiti na suvremenim tehnologijama i suvremenim uvjetima Prateći suvremenu, modernu strategiju razvoja potrebno je postaviti i strateške razvojne ciljeve koji će biti jasni i ostvarivi. Samo ako se neki od prethodno navedenih prijedloga uspiju realizirati u skoroj budućnosti Republika Hrvatska mogla bi zadržati postojeći demografski kapital, privući novi demografski kapital u zemlju te se nastaviti razvijati u gospodarskom smislu.

Ključne riječi: demografija, gospodarstvo, demografski kapital, Republika Hrvatska

ANALYSIS OF CROATIAN DEMOGRAPHIC CAPITAL AND IMPACT ON THE ECONOMY

ABSTRACT

For years, the Republic of Croatia, in comparison with other countries in Europe, has a very unfavorable demographic picture. Significant consequences for the demographic picture of the Republic of Croatia were caused by wars, disparities in the development of various areas in the Republic of Croatia, high unemployment, a high percentage of elderly population, high emigration rate, low birth rate, and low and slow economic and social progress. In the past twenty years, the Republic of Croatia has been facing negative demographic trends that have a direct impact on economic growth and development. As one of the developing countries, the Republic of Croatia should not allow itself to continue the negative demographic trends in the future. The reason for this is that the negative demographic trends have a limiting effect on the economic growth of the Republic of Croatia.

Given that there is no long-term sustainable economic development strategy in the Republic of Croatia, it should be developed and implemented to reduce the demographic deficit in the country. Economic development and conception should be made based on a critical analysis of the current situation in the country, and not following who currently has the most power in the country. The goals of long-term economic development should be based on modern technologies and modern conditions. Following the contemporary development strategy, it is necessary to set strategic development goals that will be clear and achievable. Only if some of the above proposals are realized in the near future the Republic of Croatia could retain the existing demographic capital, attract new demographic capital to the country, and continue to develop in economic terms.

Keywords: demography, economy, demographic capital, Republic of Croatia

Sadržaj

1. Uvod 1

2. Metodologija rada 2

3. Demografija i gospodarstvo – pojam i obilježja stanovništva kao resursa 3

3.1. Demografija i osnovne odrednice populacijskih gibanja 3

3.2. Analiza karakteristika hrvatskog gospodarstva i usluga demografije za dugoročno održiv gospodarski rast i razvoj 8

4. Analiza utjecaja hrvatskog demografskog kapitala na gospodarstvo Republike Hrvatske 10

4.1. Analiza demografskog kapitala u Republici Hrvatskoj 10

4.1.1. Struktura stanovništva prema dobi, spolu i obrazovanju 10

4.1.2. Ekonomska struktura stanovništva 17

4.2. Demografski deficit i implikacije na gospodarstvo 19

4.2.1. Demografski deficit i utjecaj na tržište rada 20

4.2.2. Demografski deficit i utjecaj na potrošnju, štednju i mirovinski sustav 23

4.3. Suvremeni izazovi i mogućnosti razvoja u uvjetima demografskog deficita u Republici Hrvatskoj 25

5. Zaključak 29

Literatura 30

Popis tablica 32

Popis slika 33

1. Uvod

Društveni i gospodarski razvoj promatra se kroz promjenjive demografske odrednice. Proces planiranja društvenog i gospodarskog razvoja zemlje temelji se na praćenju broja i sastava stanovništva te kretanja stanovništva.

Republika Hrvatska, u usporedbi s ostalim zemljama u Europi, kada su u pitanju demografski čimbenici, u nepovoljnom je položaju. Točnije, već godinama se nalazi na začelju po pitanju demografskih uvjeta u Europi. Značajne posljedice na demografsku sliku Republike Hrvatske imali su ratovi, nesrazmjer u razvijenosti različitih područja u Republici Hrvatskoj, visoka stopa nezaposlenosti, veliki postotak starog stanovništva, visoka stopa iseljavanja, nizak natalitet te nizak i spor gospodarski i društveni napredak.

Zbog niza uzročno – posljedičnih čimbenika koji determiniraju stanovništvo Republike Hrvatske, isti se snažno odražavaju i na ekonomsku strukturu stanovništva i na cjelokupno gospodarstvo Republike Hrvatske (od negativnih migracijskih kretanja, posljedica po mirovinski sustav, posljedica po tržište rada i općenito gospodarstvo).

Pretpostavka je da, s obzirom na nisku stopu zaposlenosti, visoku stopu stanovništva starije dobi, neravnotežu po pitanju ponude i potražnje za poslom, relativno visoku cijenu života i sve kasnije stupanje u brak i odlučivanje na zasnivanje obitelji u Republici u skorije vrijeme neće doći do poboljšanja demografske slike kao ni podizanja gospodarstva na razinu koja je dugoročno održiva.

2. Metodologija rada

Tema završnog rada je „Analiza hrvatskog demografskog kapitala i utjecaj na gospodarstvo“. Cilj rada je prikazati na koji način demografski kapital Republike Hrvatske utječe na gospodarstvo Republike Hrvatske.

Za razvoj gospodarstva bilo koje zemlje potrebno je prvenstveno krenuti od najvažnijeg i najznačajnijeg resursa, stanovništva. Stanovnici, ovisno o dobi, spolu i razini obrazovanja uvelike utječu na gospodarski razvoj zemlje te se stoga sve zemlje trebaju potruditi razviti i primjenjivati demografske mjere kojima će potaknuti stanovništvo na razvoj i rad u zemlji u kojoj borave. Republika Hrvatska već godinama neuspješno pokušava provesti razne demografske mjere kako bi zaustavila probleme vezane za demografski kapital i tako omogućila razvoj gospodarstva.

Rad je podijeljen u pet cjelina kako slijedi: uvod, metodologija rada, demografija i gospodarstvo – pojam i obilježja stanovništva kao resursa, analiza utjecaja hrvatskog demografskog kapitala na gospodarstvo Republike Hrvatske i zaključak. U završnom radu koristile su se znanstvene metode analize, sinteze i deskripcije kako bi se pokušali objasniti uzroci i učinci pojedinih demografskih promjena na gospodarski sustav zemlje. Metoda analize koristila se za analizu demografskih faktora i kretanja u Republici Hrvatskoj. Metoda sinteze se koristila za spajanje mišljenja različitih autora vezano za demografska kretanja i demografske čimbenike. Metoda deskripcije se koristila u svrhu opisivanja demografskih faktora, kretanja i demografskog stanja u Republici Hrvatskoj kroz godine.

3. Demografija i gospodarstvo – pojam i obilježja stanovništva kao resursa

Demografija stanovništva zemlje ima veliki utjecaj na stanje u istoj. Razlog tome je taj što su upravo stanovnici najveći resurs svake zemlje. Stupanj razvijenosti neke zemlje, između ostalog, ovisi o prosječnoj starosti stanovništva, stupnju obrazovanosti stanovništva te radno sposobnom stanovništvu.

U ovom poglavlju rada objasnit će se demografija i osnovne odrednice populacijskih gibanja te će se napraviti analiza karakteristika hrvatskog gospodarstva i usluga demografije za dugoročno održiv gospodarski rast i razvoj.

3.1. Demografija i osnovne odrednice populacijskih gibanja

Društveni i gospodarski razvoj promatra se kroz promjenjive demografske odrednice. Proces planiranja društvenog i gospodarskog razvoja zemlje temelji se na praćenju broja i sastava stanovništva te kretanja stanovništva. Naime, stanovništvo ima veliki utjecaj na tijek gospodarskog djelovanja i razvoja u zemlji. Stoga, kako bi došlo do razvoja gospodarstva u pojedinoj zemlji, stanovništvo i aktivnosti stanovništva moraju se kontinuirano pratiti te se trebaju donositi populacijske mjere koje će ići u prilog stanovništvu. Tako, primjerice, Friganović i Šterc (1993.: 152) naglašavaju kako je potrebno uvesti i primijeniti potpore u materijalnom smislu među društvenim i gospodarskim slojevitim stanovništvom, obitelji, gospodarstvima, a pogotovo seoskim zajednicama s ciljem promjene brojnosti stanovništva u smislu poboljšanja i povećanja kvalitete života (više o tome u: Friganović i Šterc, 1993: 152). Poznati autor iz ovog područja, Bejaković (2002: 404) analizirao je demografsku situaciju u Republici Hrvatskoj i zaključio kako duže vrijeme u Hrvatskoj slabi ukupan radni i obrazovni potencijal društva zbog smanjivanja broja mladih što rezultira narušavanjem konkurencije među gospodarstvima na međunarodnoj razini. Akademkinja Wertheimer-Baletić (2005: 96) konstatirala je da rast depopulacije i starog stanovništva, tendencija prema nultom prirastu kao i sve manji ukupni porast stanovništva zapravo prisutno u razdoblju do početka devedesetih godina prošlog stoljeća u Hrvatskoj, a primjećuje se da su prethodno navedeni problemi i danas prisutni u Republici Hrvatskoj. Također, autorica Wertheimer-Baletić (2005: 98) ističe da je odljev mozgova sve veći usporedivši sa snagom procesa starenja radnog stanovništva, a s gospodarskog gledišta to znači lošu situaciju zbog sve manjeg priljeva mlade generacije u radnu dob stanovništva. Mladi ljudi su potrebni kako bi znali naslijediti stare radnike, ali i primijeniti

nova znanja koja sa sobom donose nova vremena. Kako bi se prethodno navedeni problemi riješili potrebno je sastaviti i provesti razvoju strategiju Republike Hrvatske. Za sastavljanje i provođenje razvojne strategije za hrvatsko gospodarstvo važno je raščlaniti veličinu, strukturu i dinamiku ljudskog kapitala u Republici Hrvatskoj. Dinamiku i strukturu populacijskih gibanja oblikuju različiti čimbenici (natalitet, mortalitet, migracije, ratovi) ističe Čavrak (2011: 33). Pri tome, isti autor temeljne determinante ovog procesa opisuje kao prirodnu (Pr) i mehaničku (Sm) komponentu ukupnih promjena stanovništva (Čavrak, 2011: 33), a Bejaković (2018: 75) kaže kako se sve promjene u demografiji, misleći pri tome na kretanje broja stanovnika, prirodnom kretanju te migracijskim i demografskim trendovima, odražavaju na dinamiku razvoja društva i gospodarstva. Stoga pozorno treba pratiti migracijske i demografske trendove te na vrijeme reagirati ukoliko za to postoji potreba.

Većina prostora u Republici Hrvatskoj koja nisu gradovi opstala je dugi niz godina tako što su se stanovnici tih područja orijentirali na poljoprivredu, no s razvojem gradova sve više površina u Republici Hrvatskoj prestalo se obrađivati i došlo je do migracije ljudi sa sela u gradove. Poznati demograf Akrap (2015: 861) ističe da se stanovništvo sve više udaljava od poljoprivrede, a da Hrvatska nije oblikovala sustav razvoja većeg broja gradova izvan primarnog sektora gospodarstva kako bi postupno prihvaćali stanovništvo kojemu prioritet više nije poljoprivreda te je to glavni razlog smanjenja razvoja na sve manji prostor i "proizvodnje viška stanovništva" u rijetko naseljenoj Hrvatskoj.

Ukupan broj stanovnika u zemlji dobije se kroz popis stanovništva, a obično se provodi svakih deset godina. U Hrvatskoj je prvi put proveden opsežan popis stanovništva 1961. godine, a posljednji je bio 2011. godine. Ukupno stanovništvo zemlje čine osobe koje imaju prijavljen boravak na određenom mjestu u trenutku kada se odvija popisivanje stanovništva. Čimbenici populacijskih gibanja su prirodni priraštaj i populacijski učinak migracija. Prirodno kretanje stanovništva je razlika između rodnosti i smrtnosti stanovništva u određenom vremenskom razdoblju, a najčešće se za vremensko razdoblje uzima jedna godina. Rodnost, često nazivana i natalitet, označava broj rođenih u određenom vremenskom razdoblju. „Pokazatelj ukupnog nataliteta nije dovoljno precizan pokazatelj jer uključuje ukupan broj poroda (živorođeni i mrtvorođeni), što ne daje realnu sliku prirodnog kretanja stanovništva. Stoga se demografska analiza, umjesto stope ukupnog nataliteta, češće služi stopom nataliteta (n) koja pokazuje broj živorođenih (N) na 1000 stanovnika (P) neke zemlje“ (Čavrak, 2011: 35). U demografskoj analizi uspoređuje se prirodno kretanje s ukupnim brojem stanovništva u zemlju, a naglasak je na reprodukcijskom potencijalu cjelokupne populacije stanovništva. Nadalje, uz analizu

fertiliteta važna je i analiza mortaliteta. Danas je moguće raspoznati dva ključna faktora koji utječu na kretanje mortaliteta u zemlji. Tako, primjerice, Čavrak (2011.:38) naglašava kako je prvi faktor opći društveni napredak, koji povećava prirodni prirast smanjujući smrtnost dojenčadi i djece zbog sve razvijenije medicine i zdravstvene zaštite te industrijalizacije i urbanizacije. Drugi faktor naziva produljenje prosječnog/očekivanog trajanja života i taj faktor, prema Čavraku (2011.:38), utječe na povećanje mortaliteta.

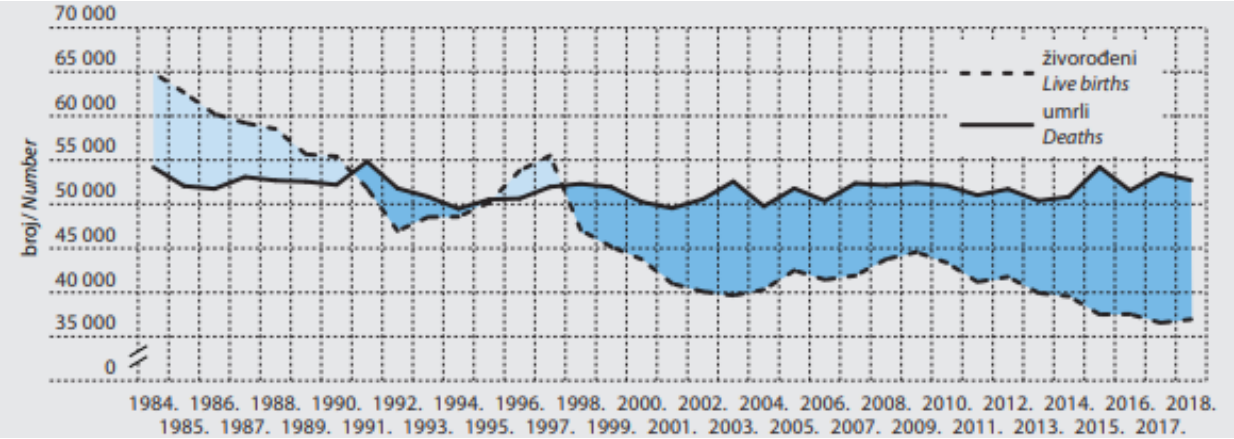
Kada su u pitanju migracije, u svim zemljama svijeta iz godinu u godinu vidljive su brojne migracije stanovništva. Važnost migracija i utjecaj koji iste imaju na društvo uviđa i autor Bejaković (2002: 407) koji ističe da su migracije stanovništva važne jer je to dinamičnija odrednica promjene broja stanovništva koja može u kratkom roku promijeniti sliku demografije određenog područja, a danas je pokretljivost stanovništva vrlo velika što zbog potražnje za radnom snagom, što zbog ratnih zbivanja i političkih nestabilnosti.

Poznato je kako je prirodno kretanje stanovništva biološki fenomen, a migracijska kretanja se događaju zbog različitih gospodarskih i društvenih čimbenika. Gospodarski čimbenici najčešće imaju ulogu push ili pull faktora. Migracije se događaju između slabije razvijenih zemalja i područja u visoko razvijene zemlje i područja. Osobe koje se odluče migrirati na novom području prebivanja očekuju da će lakše pronaći posao, imati viši dohodak u kućanstvu, dobiti bolje uvijete rada te općenito poboljšati kvalitetu svog života. „Pouzdani saldo migracija u pravilu se saznaje prigodom popisa – inventure stanovništva (obično svakih 10 godina), kao razlika između ukupne promjene stanovništva i prirodnog kretanja (pada ili rasta stanovništva“ (Čavrak, 2011: 40). Autor Bejaković (2002: 407) migracije razlikuje prema:

1. kriterijima državnih granica (vanjske i unutarnje),
2. vremenu trajanja (definitivne i privremene),
3. uzrocima (ekonomske i neekonomske),
4. voljnosti (dobrovoljne i prisilne),
5. organiziranosti (organizirane i neorganizirane)

te uviđa da migracije u kratko vrijeme uvelike mijenjaju sliku nekog područja na bolje ili lošije.

Slika 1. Prirodno kretanje stanovništva u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 1984. do 2018. godine

Izvor: autorica preuzela grafički prikaz iz: Državni zavod za statistiku, Hrvatska u brojkama 2019, 2019.

Na Slici 1. vidljivo je da je nakon 1998. godine u Republici Hrvatskoj veći broj umrlih osoba od rođenih što ukazuje na to da je većina stanovništva u Republici Hrvatskoj starije populacije te da će kroz godine biti sve veći i veći jaz između mladog i starog stanovništva. Pri tome, ne treba zanemariti činjenicu kako je Domovinski rat ostavio snažne posljedice na hrvatsko stanovništvo što je vidljivo i na grafičkom prikazu. Ipak, od svojevrsne stabilizacije i poslijeratnog tzv. baby boom fenomena, demografski su se pokazatelji stabilizirali i nastupa vrijeme koje je prisutno u većini razvijenih zemalja Europske unije, a nažalost s negativnim demografskim predznakom. Naravno, sve prethodno rečeno je pod pretpostavkom da mladog stanovništva bude s obzirom na brojna iseljavanja iz zemlje. Autori Mrđen i Friganović (1998.: 54) ističu kako demografska slika Hrvatske pokazuje određene posebnosti kao što su te da je njena populacijska dinamika ispred društvene i gospodarske razvijenosti. Kako je i ranije istaknuto, velike posljedice na demografsku sliku Republike Hrvatske imali su ratovi, nesrazmjer u razvijenosti različitih područja u Republici Hrvatskoj, visoka stopa nezaposlenosti, veliki postotak starog stanovništva, visoka stopa iseljavanja, nizak natalitet te nizak i spor gospodarski i društveni napredak.

Tablica 1. Demografski pokazatelji u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2013. do 2018. godine

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Stopa totalnog fertiliteta	1,46	1,46	1,41	1,43	1,42	1,47
Opća stopa fertiliteta	41,8	41,9	40,3	41,0	40,9	42,2
Stopa mortaliteta dojenčadi	4,1	5,0	4,1	4,3	4,0	4,2
Stopa mortaliteta ispod 5 godina	5,2	5,6	5,0	4,9	5,0	5,0

Izvor: autorica izradila prema: Državni zavod za statistiku,https://www.dzs.hr/, 2020.

U Tablici 1. vidljivi su neki od demografskih pokazatelja u Republici Hrvatskoj. Točnije, prikazani su sljedeći demografski pokazatelji u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2013. do 2018. godine: stopa totalnog fertiliteta, opća stopa fertiliteta, stopa mortaliteta dojenčadi, stopa mortaliteta ispod 5 godina. Kada je u pitanju stopa totalnog fertiliteta, u razdoblju od 2013. do 2018. godine nije došlo do značajnih promjena, ista je varirala od 1,41 do 1,47 ovisno o godini. Kada je u pitanju opća stopa fertiliteta, kroz šest promatranih godina vidljivo je da je ista najveća bila 2018. godine i iznosila je 42,2. Kada je u pitanju stopa mortaliteta dojenčadi, vidljivo je da je ista u promatranom razdoblju u 2014. godini bila značajno veća nego u ostalim godinama i da je iznosila 5,0. nakon 2014. godine stopa mortaliteta dojenčadi se smanjila te je 2018. godine iznosila 4,2. Kada je u pitanju stopa mortaliteta ispod 5 godina, ista se u razdoblju od 2013. do 2018. godine nije previše mijenjala i uvijek je iznosila oko 5,0.

Tablica 2. Specifične stope fertiliteta u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2013. do 2018. godine

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
15-19	10,6	10,2	9,6	9,6	9,3	8,6
20-24	49,4	47,5	44,2	43,3	40,6	41,0
25-29	94,2	92,6	88,9	86,6	85,1	87,7
30-34	89,6	91,2	88,1	92,0	93,0	98,0
35-39	40,1	41,7	42,3	44,5	46,9	48,5
40-44	7,5	8,4	7,6	8,8	9,2	9,8
45-49	0,5	0,4	0,5	0,4	0,4	0,5
50 i više	0,0	-	0,0	0,0	0,0	0,0

Izvor: autorica izradila prema: Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/, 2020.

U Tablica 2. prikazane su stope fertiliteta za dobne skupine od 15 do 50 i više godina starosti. Vidljivo je da u razdoblju od 2013. do 2018. godine sve manje žena dobne starosti između 15 i 29 godina sve manje rađaju, a da se dobna granica za rađanje pomaknula te i da u razdoblju od 2013. do 2018. godine ima sve više trudnoća među ženama koje imaju između 30 i 44 godine. To znači da se žene odlučuju na rađanje sve kasnije i da će se to u budućnosti naveliko odraziti na demografsku i starosnu sliku Republike Hrvatske. Točnije, s obzirom na sve kasnije odlučivanje na rađanje, u jednom trenutku će doći do toga da će se pojaviti preveliki jaz između mladog i starog stanovništva na području Republike Hrvatske.

3.2. Analiza karakteristika hrvatskog gospodarstva i usluga demografije za dugoročno održiv gospodarski rast i razvoj

Demografska slika Republike Hrvatske već godinama pokazuje kako se Hrvatska, kada se gleda prema demografskim pokazateljima, nalazi na začelju među zemljama koje se nalaze na kontinentu Europe. To potvrđuje autor Ivanda (2017.: 11) koji napominje da je za Republiku Hrvatsku karakteristično to da ima nizak fertilitet, dolazi do demografskog starenja i da je vidljiva visoka stopa iseljavanja.

U Republici Hrvatskoj vidljivo je da ima sve više i više starog stanovništva što znači da se ubraja u skupinu država u kojima će u budućnosti sve više rasti troškovi društvene brige mirovinskog osiguranja i zdravstvene zaštite. Naime, autor Bejaković (2002: 408) ističe da „starenje stanovništva ima i nepovoljne utjecaje na vitalnost i dinamičnost društva, njegovu stvaralačku usmjerenost i sposobnost, spremnost prihvaćanja novih tehnologija i promjena u gospodarskome i socijalnom ponašanju, te moguće jačanje konzervativnoga političkog i društvenog svjetonazora“. Što znači da Republika Hrvatska mora početi raditi na zadržavanju mladog stanovništva i poticanju mladog stanovništva na osnivanje obitelji kako bi si dugoročno mogla osigurati gospodarski održiv razvoj. Ukoliko Republika Hrvatska počne raditi na popravljanju svoje demografske slike, prema autoru Bejaković (2002: 407) to će rezultirati tako što će „produženo očekivano trajanje života zbog boljeg zdravstvenog stanja stanovništva i još više zbog povećanja kakvoće ljudskog kapitala pozitivno pridonijeti ekonomskom rastu, a smanjeni natalitet omogućit će da se veći dio ekonomskih ulaganja iskoristi za povećanje raspoloživog kapitala po radniku umjesto za osiguranje kapitala za nove radnike“.

Kako je već ranije istaknuto, Republika Hrvatska suočava se s negativnim demografskim kretanjima što je vidljivo u padu nataliteta, starenju stanovništva i brojnim iseljavanjem što direktno ima utjecaj na gospodarski rast i razvoj. S obzirom na to da je Republici Hrvatskoj u interesu da u što prije zaustavi trend negativnih demografskih kretanja ista treba što prije početi raditi na razvoju i implementaciji efikasnih mjera kojima bi potaknula bivše stanovnike da se vrate, trenutne stanovnike da ostanu i privukla nove stanovnike iz drugih zemalja da se dosele.

Primjena populacijske politike u Republici Hrvatskoj i više je nego poželjna, a ovisno o tome što se želi kroz istu postići važno je primjenjivati jedan od tipova ista. Autor Bejaković (2002: 409) potvrđuje prethodno navedeno i ističe kako „tipovi populacijske politike ovise o obilježjima njezina smjera i osobinama njezinih nositelja te brojčanoj preciznosti ciljeva. Populacijska politika može biti kvantitativna (težište je na broju stanovnika) i kvalitativna (kada se stanovništvo pokušava oplemeniti određenim obrazovnim, socijalnim i zdravstvenim mjerama)“. Nadalje, „osnovni preduvjet u provođenju mjera populacijske politike jest suradnja i aktivna uključenost svih resora s obzirom na područja djelovanja, nadležnosti institucija i ministarstava i aktivnosti kojima se želi potaknuti demografska revitalizacija Republike Hrvatske. Sektor za demografski razvoj, uz izradu i predlaganje mjera populacijske politike, vidi svoju važnu ulogu u koordiniranju predloženih mjera i aktivnosti“ (Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2020).Za uspostavljanje i razvoj demografskih mjera za dugoročno održiv gospodarski rast i razvoj zadužen je Sektor za demografski razvoj

koji je u sastavu Uprave za demografski razvoj, obitelj, djecu i mlade te je prvenstveno zadužen za obavljanje poslova vezanih za demografska pitanja u Republici Hrvatskoj.

4. Analiza utjecaja hrvatskog demografskog kapitala na gospodarstvo Republike Hrvatske

Kako bi se razumjela važnost hrvatskog demografskog kapitala na gospodarstvo Republike Hrvatske i dobio uvid u utjecaj koji hrvatski demografski kapital ima na gospodarstvo Republike Hrvatske u ovom poglavlju napravit će se sljedeće: analizirat će se demografski kapital u Republici Hrvatskoj, objasnit će se demografski deficit i učinci istoga na gospodarstvo u Republici Hrvatskoj te će se navesti suvremeni izazovi i mogućnosti razvoja u uvjetima demografskog deficita u Republici Hrvatskoj.

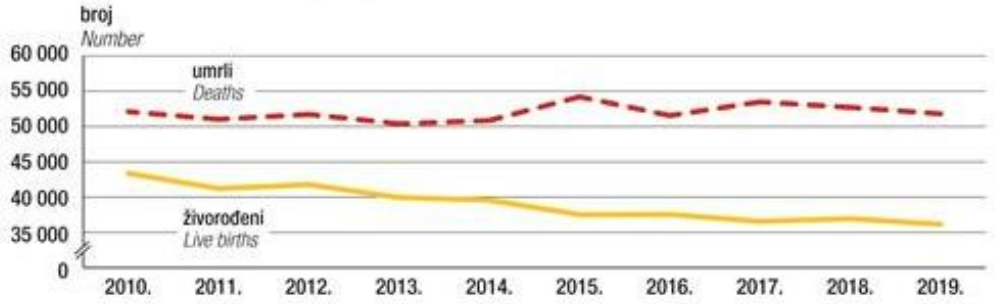
4.1. Analiza demografskog kapitala u Republici Hrvatskoj

U ovom poglavlju rada analizirat će se demografski kapital u Republici Hrvatskoj. Točnije, napravit će se analiza strukture stanovništva prema dobi, spolu i obrazovanju te ekonomska struktura stanovništva.

4.1.1. Struktura stanovništva prema dobi, spolu i obrazovanju

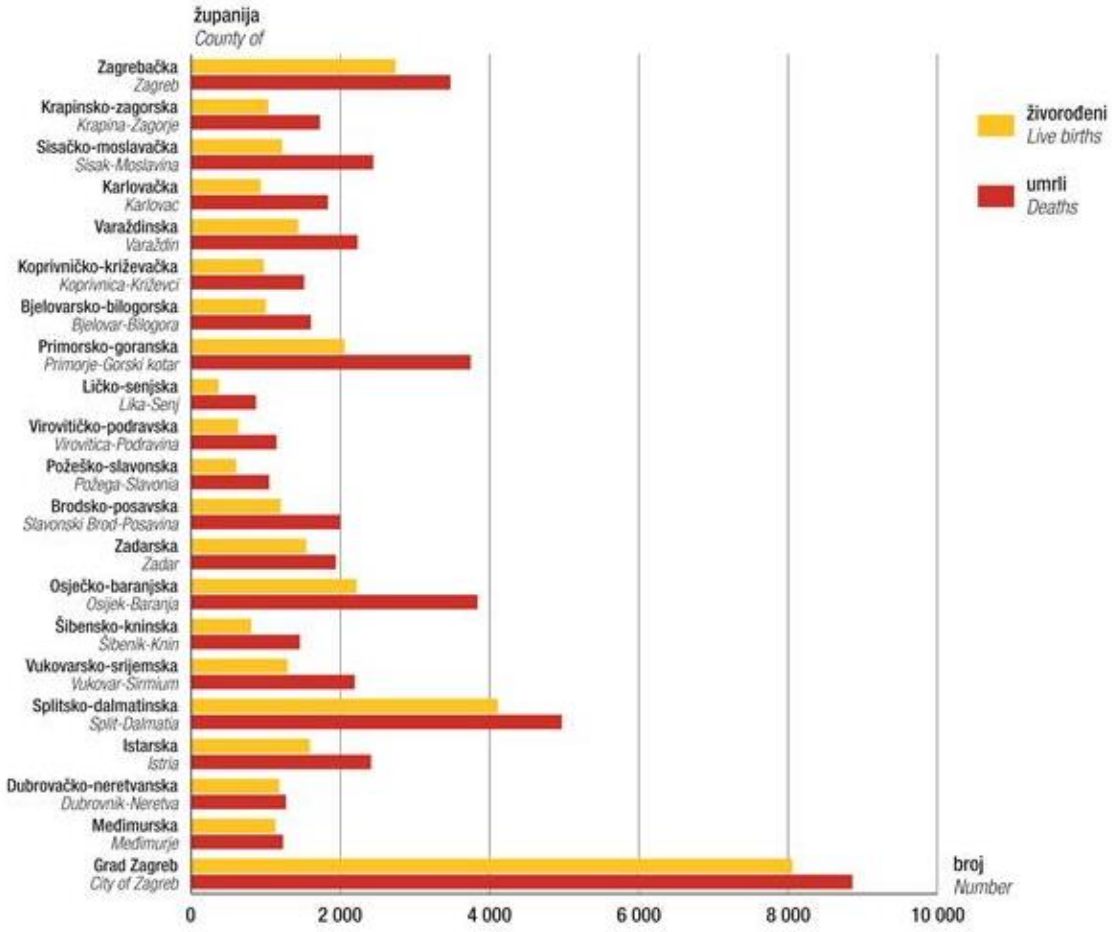
Prije nego se prikaže struktura stanovništva prema dobi, spolu i obrazovanju u Republici Hrvatskoj prikazat će se prirodno kretanje stanovništva u Republici Hrvatskoj u 2019. godini te struktura stanovništva u 2018. godini.

Slika 2. Prirodno kretanje stanovništva u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2010. do 2019. godine

Izvor: autorica preuzela grafički prikaz iz: DZS, Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2019., 2020.

Na Slika 2. vidljivo je da se u razdoblju od 2010. do 2019. godine uvelike razlikuje broj rođenih i umrlih osoba. Broj rođenih osoba u velikom je padu od 2012. godine, a iako je broj umrlih oscilirao tijekom godina i dalje je veći broj umrlih od rođenih osoba. Slika 3. Živorođeni i umrli u 2019. godini u Republici Hrvatskoj po županijama

Izvor: autorica preuzela grafički prikaz iz: DZS, Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2019., 2020., dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-01_01_2020.htm

Na Slici 3. grafički je prikazano koliko po županijama u Republici Hrvatskoj ima živorođenih i umrlih u 2019. godini. Potpuno očekivano, i po broju umrlih i po broju rođenih prednjači Grad Zagreb, a prate ga Splitsko-dalmatinska županija, Osječko-baranjska županija, Primorsko-goranska i Zagrebačka županija.

Državni zavod za statistiku (2020.) objavio je rezime prirodnog kretanja stanovništva u Republici Hrvatskoj u 2019. godini u kojem navodi kako je u 2019. godini u odnosu na 2018. godinu zabilježen pad broja rođene djece, da je rođeno više od 36 000 djece od koje su više od 50% bili muškarci, da je stopa nataliteta iznosila 8,9, da je zabilježen pad broja umrlih u odnosu na 2018. godinu, da je stopa mortaliteta iznosila je 12,7 te da je stopa prirodnog prirasta u 2019. godini u Republici Hrvatskoj bila je negativna i iznosila -3,9. Kada su u pitanju županije, u svim županijama na području Republike Hrvatske, s naglaskom na Primorsko-goransku županiju, bio je negativan prirast.

Normalno je da tijekom godina dođe do promjene u stanovništvu neke zemlje. To potvrđuje i autor Živić (2007: 43) koji ističe kako je promjena broja stanovnika sintetički izraz ukupnoga kretanja stanovništva koje obuhvaća prirodnu dinamiku (reprodukciju) i prostornu mobilnost stanovništva (migracije) te da se iz tog razloga kretanje broja stanovnika uzima kao osnovni agregatni pokazatelj dinamičkoga i strukturnoga razvoja stanovništva, ali i indikator mogućih poremećaja u tome razvoju pod utjecajem širih demografskih, društvenih, gospodarskih i drugih čimbenika. Ono što je vidljivo, kada je u pitanju stanovništvo u Republici Hrvatskoj, je to da stanovnika svake godine ima sve manje i manje te to da se stanovništvo ne seli samo izvan granica zemlje već da se događaju i unutarnje migracije – stanovnici se sele iz manje razvijenih područja u područja koja su razvijenija. Naime, prema Državnom zavodu za statistiku (2018) vidljivo je kako je više od 70 000 osoba u Republici Hrvatskoj u 2018. godini promijenilo je mjesto stanovanja, da su to bile osobe između 20 i 39 godina, selile su se najviše između županija ili između gradova/općina iste županije.

U nastavku će se prikazati struktura stanovništva prema dobi i spolu u Republici Hrvatskoj u 2018. godini.

Tablica 3. Struktura stanovništva prema dobi i spolu u Republici Hrvatskoj u 2018. godini

Dob	2018. godina		
	UKUPNO	**Muškarci**	**Žene**
0-4	184.127	95.162	89.965
5-9	202.194	104.128	98.066
10-14	200.465	103.125	97.340
15-19	204.449	104.954	99.495
20-24	240.575	123.799	116.776
25-29	239.413	123.105	116.308
30-34	262.027	133.589	128.438
35-39	282.031	143.693	138.338
40-44	275.383	139.620	135.763
45-49	266.771	134.088	132.683
50-54	285.324	140.758	144.566
55-59	296.230	143.565	152.665
60-64	297.658	142.724	154.943
65-69	262.779	121.354	141.425
70-74	190.347	81.201	109.146
75-79	167.840	66.295	101.545
80-84	128.375	45.618	82.757
85 i više	89.258	25.794	63.464
UKUPNO	4.076.246	1.982.572	2.103.674

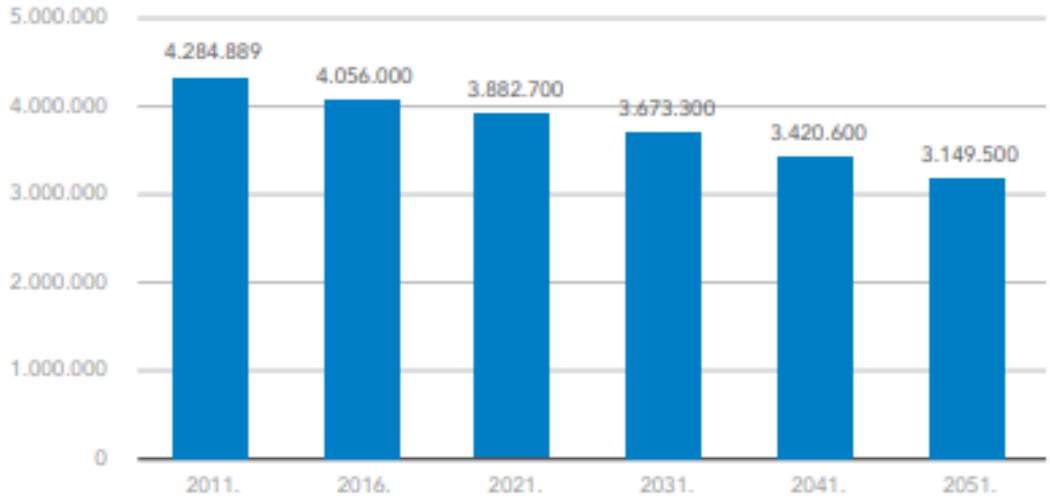
Izvor: autorica izradila prema: Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/, 2020.

U Tablica 3. vidljiva je struktura stanovništva prema dobi i spolu u Republici Hrvatskoj u 2018. godini. Točnije vidljivo je kako je 2018. godine u Republici Hrvatskoj bilo 121.102 više žena nego muškaraca. Također, vidljivo je kako se i u 2018. godini u Republici Hrvatskoj nastavio trend starenja stanovništva. Nadalje, obrazovna struktura stanovništva uvelike utječe na stanje i razvoj gospodarstva svake zemlje, uključujući i Republiku Hrvatsku. U nastavku će se

prikazati visokoobrazovna struktura stanovništva u Republici Hrvatskoj prema popisu stanovništva u Republici Hrvatskoj iz 2011. godine.

Iz svega prethodno navedenog može se zaključiti kako „negativni demografski trendovi postaju sve veći ograničavajući faktor gospodarskoga rasta u Hrvatskoj. Oni su prisutni u svim županijama, u nekima manji, u nekima alarmantni. Prirodni je prirast na nacionalnoj razini negativan od 1998. godine te se kreće rastućim trendom: posebno je visok posljednje tri godine, a u 2017. godini bio je negativno rekordan sa 16,9 tisuća više umrlih od živorođenih“ (Hrvatska gospodarska komora, 2019).

Slika 4. Demografska projekcija broja stanovnika u Republici Hrvatskoj do 2051. godine

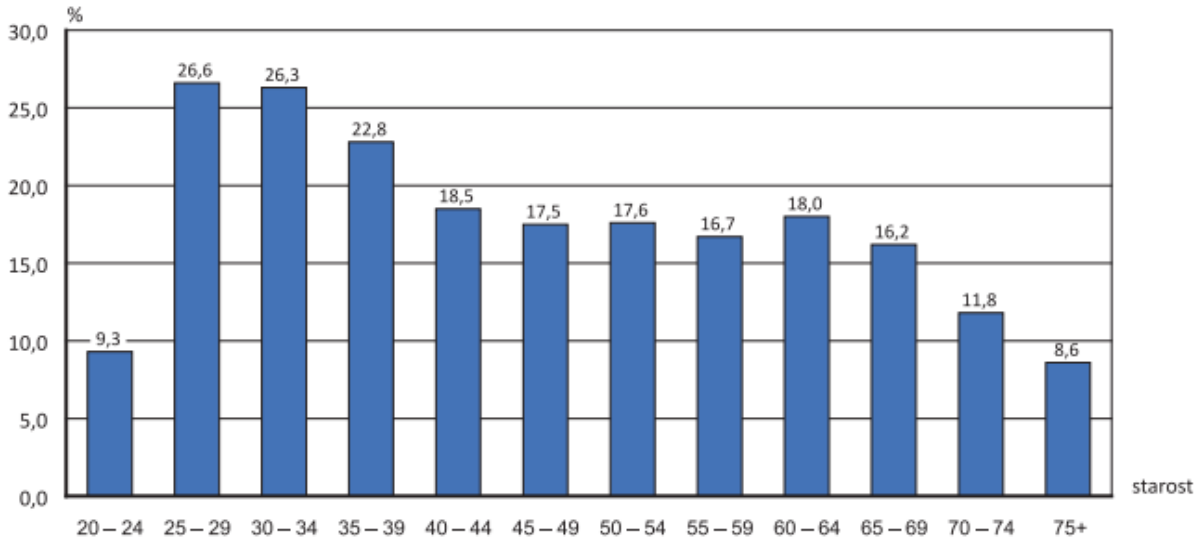

Izvor: autorica preuzela grafički prikaz iz: Hrvatske gospodarske komore, Demografski podaci po županijama, 2019., dostupno na:https://www.hgk.hr/documents/demografija-po-zupanijama-konacno5c41d3cf80bb7.pdf

Autor Akrap (2015: 861) napominje da „za oblikovanje gospodarske, socijalne, obrazovne, zdravstvene i drugih makroekonomskih politika temeljne su projekcije stanovništva kako bi se osigurala dostatna prilagodljivost društva demografskim promjenama“. Na Slika 4. vidljiva je demografska projekcija broja stanovnika u Republici Hrvatskoj do 2051. godine. Prema grafičkom prikazu jasno se pokazuje da se očekuje da će u Republici Hrvatskoj do 2051. godine

doći do velikog smanjenja broja stanovnika što znači da će biti sve manje mogućnosti za gospodarski i društveni rast.

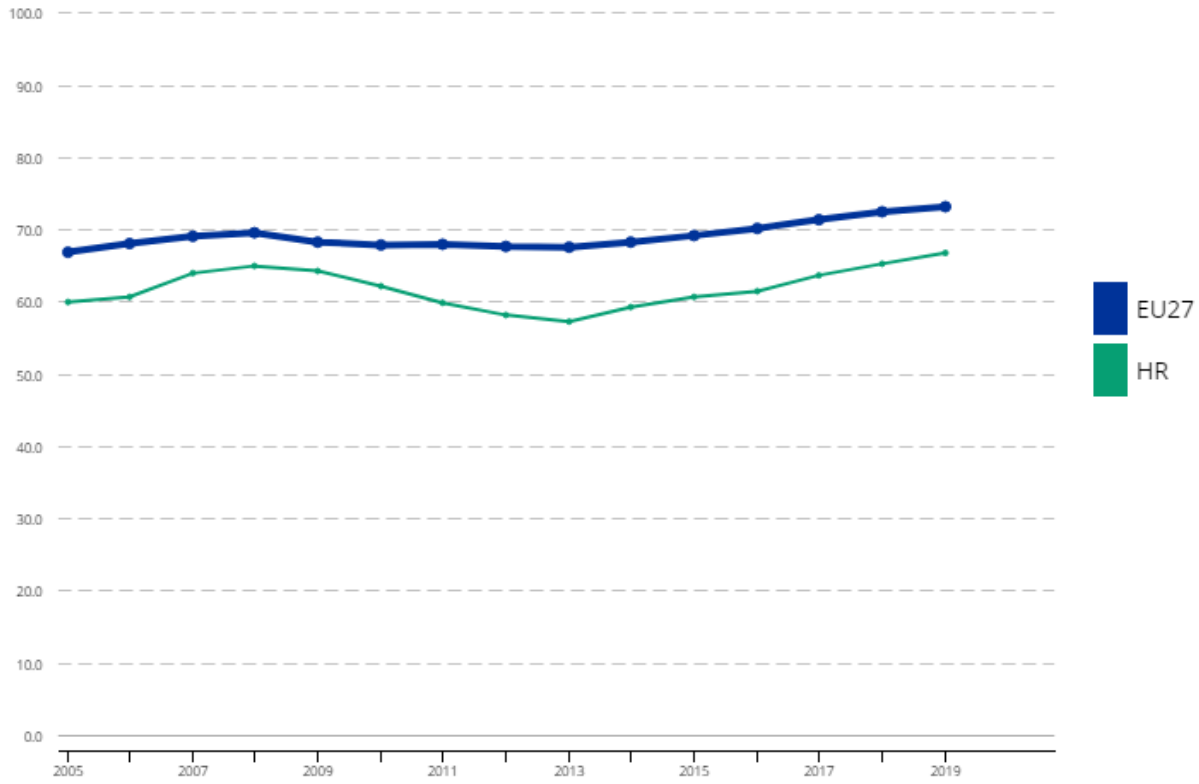
Slika 5. Visokoobrazovna struktura stanovništva u Republici Hrvatskoj u 2011. godini

Izvor: autorica preuzela grafički prikaz iz: Državni zavod za statistiku, Udio visokoobrazovanih osoba prema starosti, popis 2011, 2011, dostupno na: https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/results/graphs/G-9_Hrv.pdf

Na Slika 5. prikazan je udio visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj prema popisu stanovništva iz 2011. godine. Vidljivo je da se u svim dobnim skupinama stanovništva u Republici Hrvatskoj nalaze visokoobrazovne osobe, a najviše visokoobrazovanih osoba je između 25 i 34 godine starosti.

Slika 6. Usporedba zaposlenosti u Republici Hrvatskoj u odnosu na druge zemlje članice Europske unije u razdoblju od 2005. do 2019. godine

Izvor: autorica preuzela grafički prikaz iz: Eurostat, Zaposlenost godišnja statistika, 2020, dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Employment_statistics/hr

Na Slika 6. vidljiva je razina zaposlenosti u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2005. do 2019. godine u odnosu na zaposlenost u ostalim članicama Europske unije. Grafički prikaz jasno pokazuje da je zaposlenost u Republici Hrvatskoj ispod razine zaposlenosti ostalih članica Europske unije, ali da od 2013. godine razina zaposlenosti u Republici Hrvatskoj, kada se usporedi s razinom zaposlenosti u ostalim zemljama članicama Europske unije, povećava.

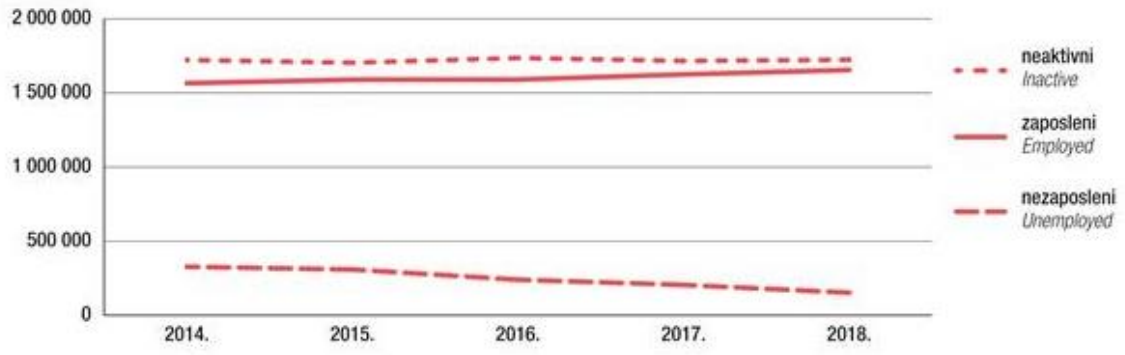
Za gospodarski razvoj Republike Hrvatske od velike je važnosti da se stanovnici obrazuju. Što je stanovništvo u zemlji obrazovanije to će zemlja imati veće šanse za društveni i gospodarski napredak i razvoj. Što znači da o razini obrazovanja stanovništva u Republici Hrvatskoj uvelike ovisi budući razvoj gospodarstva u Republici Hrvatskoj. To potvrđuje i autor Čavrak (2011: 229) koji ističe da razvoj hrvatskog gospodarstva u budućnosti uvjetovan daljnjim razvojem

obrazovne djelatnosti, jačanjem stupnja obrazovanja stanovništva te nižom stopom nezaposlenosti među obrazovanim stanovništvom.

4.1.2. Ekonomska struktura stanovništva

U ekonomsku strukturu stanovništva ubrajamo ekonomski aktivno i ekonomski neaktivno stanovništvo. U ekonomski aktivno stanovništvo ubrajaju se osobe koje su zaposlene, privremeno nezaposlene ili osobe koje po prvi put traže posao. U ekonomski neaktivno stanovništvo ubrajaju se osobe koje su u mirovini, primaju stipendiju ili ih uzdržava druga osoba. U nastavku će se prikazati ekonomska struktura stanovništva u Republici Hrvatskoj.

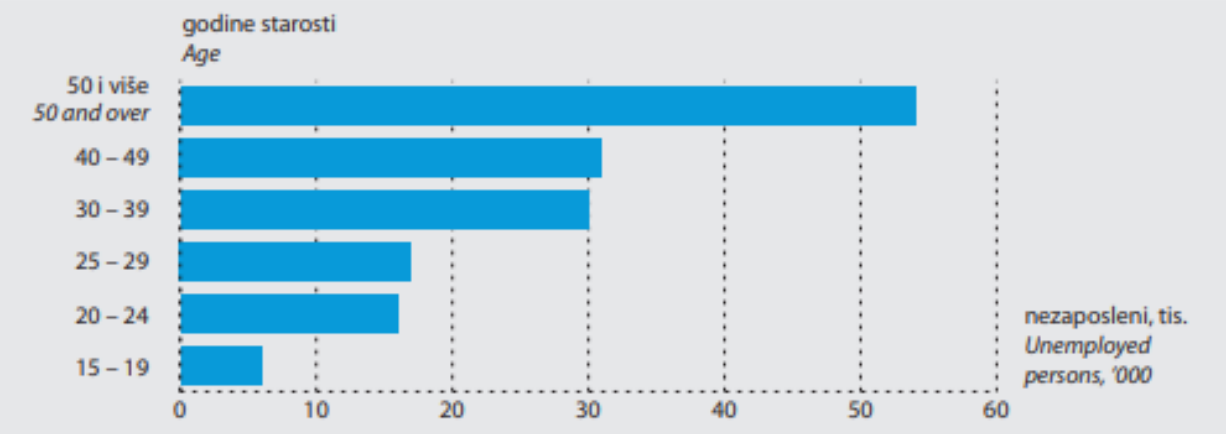
Slika 7. Kretanje kategorija radno sposobnog stanovništva u razdoblju od 2014. do 2018. godine

Izvor: autorica preuzela grafički prikaz iz: Državni zavod za statistiku, Aktivno stanovništvo u Republici Hrvatskoj 2018. prosjek godine, 2019, dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/09-02-07_01_2019.htm

Na slika 7. vidljivo je kretanje kategorija (neaktivni, zaposleni i nezaposleni) radno sposobnog stanovništva u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2014. do 2018. godine. Sukladno opažanjima istaknutim u radu vezano za probleme s kojima se Republika Hrvatska susreće s obzirom na demografski deficit, na slici je vidljivo kako je najviše neaktivnih osoba koje su ili u mirovini, uzdržavaju ih druge osobe ili primaju stipendiju. Također, vidljivo je i kako je se broj nezaposlenih u promatranom razdoblju smanjivao, a broj zaposlenih povećavao.

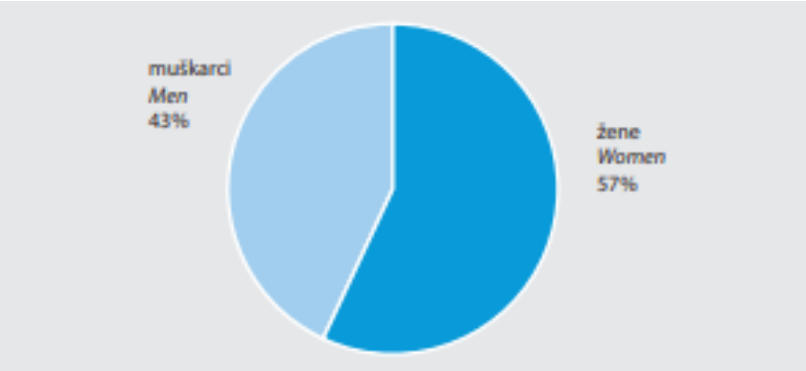
Slika 8. Prosječan broj nezaposlenih osoba prema starosti u Republici Hrvatskoj u 2018. godini

Izvor: autorica preuzela grafički prikaz iz: Državni zavod za statistiku, Hrvatska u brojkama 2019, 2019, dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/CroInFig/croinfig_2019.pdf

Na Slika 8. vidljivo je kako je najviše nezaposlenih osoba u 2018. godini u Republici Hrvatskoj bilo dobne starosti iznad 50 godina, a najmanje zaposlenih bilo je u dobi između 15 i 19 godina. Što je zapravo i očekivano zato što je vidljivo kako osobe starije životne dobi rjeđe i teže pronalaze posao. Većina poslodavaca sklonija je zapošljavanju mladih ljudi u dobi između 20 i 30 godina jer smatraju da su to osobe koje se lakše prilagođavaju i brže uče.

Slika 9. Prosječan broj nezaposlenih osoba prema spolu u 2018. godini u Republici Hrvatskoj

Izvor: autorica preuzela grafički prikaz iz: Državni zavod za statistiku, Hrvatska u brojkama 2019, 2019, dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/CroInFig/croinfig_2019.pdf

Iako se situacija po pitanju zapošljavanja žena i muškaraca u posljednja dva desetljeća počela popravljati te diskriminacija po spolu pri zapošljavanju nije toliko vidljiva, poslodavci su i dalje skloniji zapošljavanju muškaraca i žena. To je vidljivo i na Slika 9. na kojoj je prikazan prosječan broj nezaposlenih osoba prema spolu u 2018. godini u Republici Hrvatskoj. Točnije, na Slika 9. vidljivo je da su u ukupnom broju nezaposlenih u 2018. godini u Republici Hrvatskoj više od 50% bile osobe ženskog spola

4.2. Demografski deficit i implikacije na gospodarstvo

U ovom poglavlju osvrnut će se na demografski deficit i utjecaj na tržište rada te na demografski deficit i utjecaj na potrošnju, štednju i mirovinski sustav.

Loši demografski trendovi koji su vidljivi u Republici Hrvatskoj unazad nekoliko desetljeća najbolji su pokazatelj toga da se u Republici Hrvatskoj nije vodila dobra demografska politika. To je dovelo do toga da se Republika Hrvatska danas bori s održivim razvojem društva i ima velike gospodarske probleme koji direktno utječu na stanje u zdravstvenom i mirovinskom sustavu Republike Hrvatske.

Naime, broj stanovnika u Republici Hrvatskoj sve je manji i manji, a stanovnici koji ostaju u Republici Hrvatskoj sve su stariji i stariji. Kako bi se dva prethodno navedena trenda smanjila potrebno je promijeniti demografsku politiku koja se prakticira u Republici Hrvatskoj. Točnije, potrebno je stimulirati natalitet, omogućiti mladima zapošljavanje te potaknuti mlade na stvaranje obitelji. Kada bi Republika Hrvatska danas promijenila demografsku politiku i uvela nove mjere koje bi potaknule mlade na ostanak u Republici Hrvatskoj i stvaranje obitelji prvi pomaci i rezultati primjenjivanja demografske politike bili bi vidljivi kroz dvadesetak godina.

Broj stanovnika i struktura stanovništva u Republici Hrvatskoj ograničavajući su faktori kada je u pitanju poljoprivredni razvoj Republike Hrvatske. Visoka stopa nezaposlenosti pokazatelj je toga da u Republici Hrvatskoj nisu stvoreni povoljni uvjeti za gospodarski razvoj. Iako broj stanovnika u svijetu kontinuirano raste, u Republici Hrvatskoj se broj stanovnika izrazito brzo smanjuje što je dovelo do toga da su stručnjaci predvidjeli kako će do 2050. godine u Republici Hrvatskoj biti samo 3,5 milijuna stanovnika. I dok su u prošlosti iz Republike Hrvatske iseljavali neobrazovani i nekvalificirani ljudi danas je situacija takva da se iseljavaju obrazovani i visoko kvalificirani ljudi što dovodi do stagnacije u gospodarskom razvoju Republike Hrvatske, a sve samo zato što nema obrazovanog i mladog stanovništva koje je pokretač i nositelj promjena u gospodarstvu.

4.2.1. Demografski deficit i utjecaj na tržište rada

Tržište rada u Republici Hrvatskoj suočava se s brojnim izazovima u najvećoj mjeri prouzročenim velikim porastom iseljavanja mladog, radno sposobnog stanovništva. I u prošlosti Hrvatska se suočavala s iseljavanjem, ali nikad u većem obimu kao što se suočava danas. U prošlosti se selilo nekoliko članova obitelji dok je danas primjetan porast selidbe cijelih obitelji što znači da iseljavanje najčešće trajne prirode, a ne privremene kao što je to bio slučaj u prošlosti.

Tablica 4. Doseljeno i odseljeno stanovništvo u 2017. i 2018. godini - Republika Hrvatska

	Doseljeni iz inozemstva	Odseljeni u inozemstvo
2017. godina	15.553	47.352
2018. godina	26.029	39.515

Izvor: autorica izradila prema: Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/, 2020.

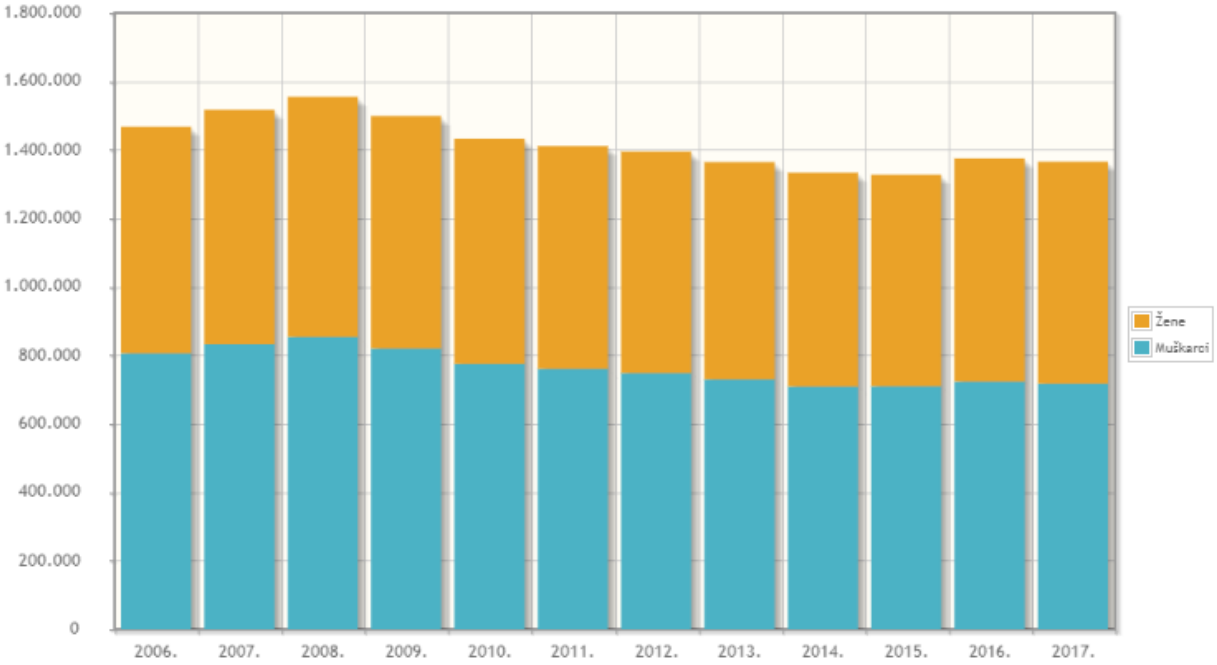
U Tablica 4. vidljivo je kako je u 2018. godini došlo do značajnog porasta doseljenih iz inozemstva u Republiku Hrvatsku i da je došlo do značajnog pada kada je u pitanju broj odseljenih u inozemstvo.

Na tržište rada u Republici Hrvatskoj naveliko utječu broj odseljenih stanovnika u inozemstvo i broj doseljenih stanovnika iz inozemstva. Što se više stanovnika odseli u inozemstvo to će radne snage biti manje te će se javiti potreba za useljavanjem inozemnih stanovnika što u slučaju Republike Hrvatske može biti i prednost i nedostatak. Prednost za tržište rada pri useljavanju novih stanovnika iz inozemstva leži u tome što isti mogu predstavljati jeftiniju radnu snagu (u posljednjih nekoliko godina svjedočili smo tome da poduzeća uvoze jeftinu radnu snagu iz stranih zemalja), dok je nedostatak uvoza novih stanovnika taj što je sam birokratski proces dosta dug te se nikad ne može znati sa sigurnošću koji se sve problemi mogu pojaviti kada stranci dođu u novu okolinu i na novo radno mjesto. „Stanje hrvatskog tržišta rada u posljednjih nekoliko godina je takvo da je nezaposlenih u intervalu između 150 i 250 tisuća, a potrebe poslodavaca za radnom snagom su takve da traže odobravanje više desetaka tisuća radnih dozvola za strane državljane. Strukturna neravnoteža na tržištu rada je i više nego očita pa iseljavanje obeshrabrenih stanovnika postaje razumljivo“ (Ivanda, 2017: 13).

S ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju došlo je do novih problema na tržištu rada u Republici Hrvatskoj. Naime, s ulaskom u Europsku uniju došlo je do vidljivog porasta iseljavanja mladih u inozemstvo jer su inozemne zemlje puno privlačnije stanovnicima Republike Hrvatske od same Republike Hrvatske. Inozemne zemlje nude bolje uvjete rada, lakši pronalazak posla, veće mirovine, bolju zdravstvenu skrb, mogućnost napredovanja i slično. To potvrđuje i autor Ivanda (2017:12) koji ističe da „od 2009. godine, usporedno s gospodarskom krizom, primjetan je trend porasta iseljavanja iz Hrvatske. No, pristupanjem

Hrvatske Europskoj uniji emigracija postaje jednostavna i jeftina kao nikad u povijesti. Konkurencija za privlačenje radne snage i općenito stanovništva iz ekonomski slabijih dijelova zemlje sada više nije samo Zagreb i obala već sve zemlje koje su potpuno otvorile svoje granice hrvatskim državljanima“.

Slika 10. Zaposlenost prema godinama i spolu u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2006. do 2017. godine

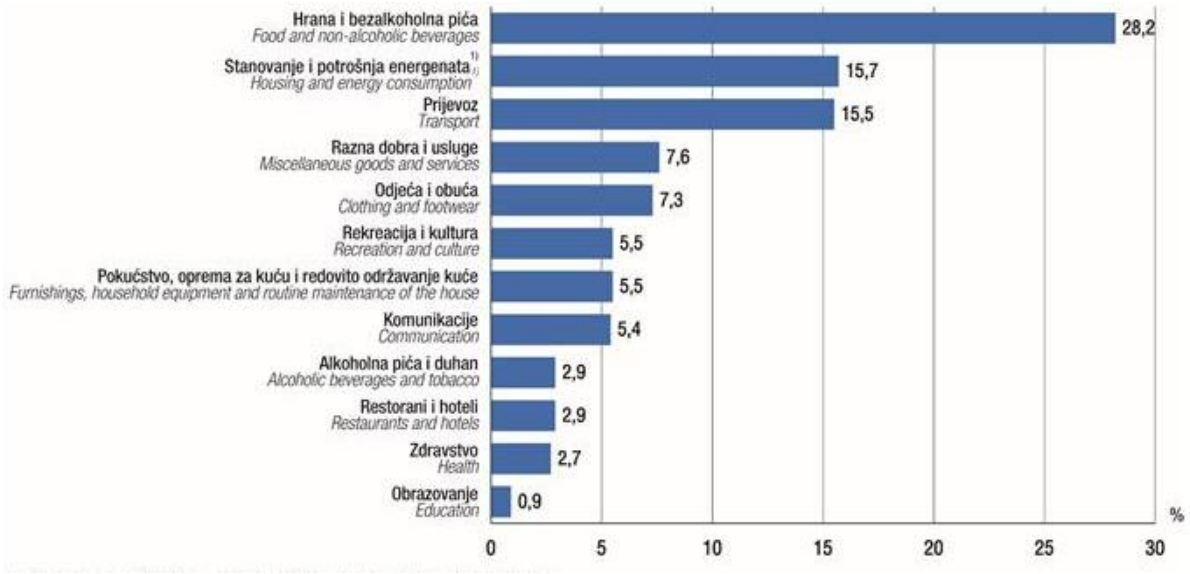
Izvor: autorica preuzela grafički prikaz iz: Slika tržišta rada u Hrvatskoj, Tržište rada u Hrvatskoj, 2020, dostupno na: http://trzisterada.hzz.hr/

Na Slika 10. vidljiva je zaposlenost prema godinama i spolu u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2006. do 2017. godine. Primjećuje se da je kroz godine bilo zaposleno više muškaraca nego žena te da je stopa zaposlenosti oscilirala od 2008. godine kada je zabilježena najveća stopa zaposlenosti preko 2015. godine kada je zabilježena najveća stopa nezaposlenosti pa do 2017. godine kada je stopa zaposlenosti ponovno bila u padu u odnosu na stopu zaposlenosti u 2016. godini. Danas, u 2020. godini ponovno je zabilježena osjetna stopa nezaposlenosti, a najveći razlog tome je pandemija COVID-19.

4.2.2. Demografski deficit i utjecaj na potrošnju, štednju i mirovinski sustav

Na razvoju politiku zemlje utječu demografski procesi. Razvojna politika u političkom smislu predstavlja upravljanje ljudskim kapitalom zemlje i u svojoj srži je dugoročno planiranje razvoja. S obzirom na trenutno stanje u Republici Hrvatskoj vidljivo je kako stanovništvo ne troši velike količine novca kao u prošlosti, da je štednja u kućanstvu niska, a mirovinski sustav je pred kolapsom.

Slika 11. Struktura izdataka za potrošnju kućanstva u Republici Hrvatskoj u 2017. godini

Izvor: autorica preuzela grafički prikaz iz: Osnovne karakteristike potrošnje kućanstava u 2017., Državni zavod za statistiku, 2019, dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/14-01-02_01_2018.htm

Na Slika 11. vidljivo je kako je prosječno kućanstvo u Republici Hrvatskoj u 2017. godini najviše novca izdvajalo kako slijedi: na hranu i bezalkoholna pića, stanovanja i potrošnju energenata te na prijevoz dok je najmanje novca izdvajalo na obrazovanje i zdravstvo. Ti podaci su alarmantni zato što se cjelokupni gospodarski razvoj zemlje zasniva na ulaganju u obrazovanje, a stanovnici Republike Hrvatske to jednostavno ne uviđaju što znači da jedan od

osnovnih preduvjeta, visoko obrazovano mlado sposobno radno stanovništvo, za gospodarski razvoj nije zadovoljen.

Tablica 5. Izdaci za potrošnju prosjek po kućanstvu u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2009. do 2017. godine

	2009.	2010.	2011.	2014.	2017.
Izdaci za potrošnju – ukupno kuna	76 188	75 167	79 941	81 315	82 530

Izvor: autorica izradila tablicu prema podacima sadržanim u: Osnovne karakteristike potrošnje kućanstava u 2017., Državni zavod za statistiku, 2019, dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/14-01-02_01_2018.htm

U Tablica 5. vidljivo je kolika je bila prosječna potrošnja po kućanstvu u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2009. do 2017. godine. Naime, od 2009. do 2017. godine došlo je do povećanja u kućanstvima u Republici Hrvatskoj, a razlog tome su viši životni troškovi te povećanje cijene proizvoda i usluga koje stanovnici u Republici Hrvatskoj koriste tijekom godine i slično. 2017. godine prosječna potrošnja po kućanstvu u Republici Hrvatskoj iznosila je 82.530,00 HRK što je za 6.342,00 HRK više od potrošnje kućanstva u Republici Hrvatskoj u 2009. godini.

Nadalje, s obzirom na demografska kretanja stanovništva u Republici Hrvatskoj unazad nekoliko godina došlo je do povećanja mirovinskih rashoda. Do povećanja mirovinskih rashoda došlo je zbog starenja stanovništva, točnije velikog broja stanovnika Republike Hrvatske koji imaju više od 65 godina te su odlučili otići u mirovinu. Što znači da dok se veliki broj mladog, sposobnog stanovništva koje treba kroz svoj rad i ulaganje u mirovinski sustav biti jedan od nositelja cjelokupnog sustava iseljava ostaje sve više starog stanovništva koje koristi svoje pravo na mirovinu i svojim djelovanjem ne doprinosi razvoju mirovinskog sustava u Republici Hrvatskoj.

4.3. Suvremeni izazovi i mogućnosti razvoja u uvjetima demografskog deficita u Republici Hrvatskoj

Autorica, akademkinja, Wertheimer-Baletić (2005.: 96) ističe da su se „tendencije depopulacije, proces starenja stanovništva, tendencija prema nultom prirodnom prirastu i sve manjem ukupnom porastu stanovništva zabilježene su u Hrvatskoj već u razdoblju do početka devedesetih godina prošlog stoljeća“. Stanje u Republici Hrvatskoj ni danas, u 2020. godini, se nije stabiliziralo niti popravilo. Još uvijek je vidljiv veliki odljev stanovništva s naglaskom na mlado radno sposobno stanovništvo kao i smanjen broj novorođenih te porast stanovništva starije životne dobi. Sve prethodno navedeno dovodi nas do izazova i mogućnosti razvoja u uvjetima demografskog deficita u Republici Hrvatskoj.

Među najvećim izazovima s kojima se Republika Hrvatska danas susreće su iseljavanje mladog, radno sposobnog stanovništva i starenje stanovništva. Prema posljednjem popisu stanovništva u Republici Hrvatskoj iz 2011. godine vidljivo je kako je veliki dio ukupnog stanovništva starije životne dobi te da je smanjen udio mladih u ukupnom stanovništvu što znači da „istodobno stare i pojedini, za demografski i gospodarski razvoj relevantni funkcionalni dobni kontingenti (radno-sposobno stanovništvo, stanovništvo u fertilnoj dobi, radna snaga, kontingent obrazovanih)“ (više u: Wertheimer-Baletić, 2005: 98). Osim prethodno navedenog, vidljivo je i kako na starenje stanovništva utječe i visoka stopa emigracije prisutna među mladom stanovništvu Republike Hrvatska.

Većina mladog stanovništva u Republici Hrvatskoj, s obzirom na globalizaciju i mogućnosti koje im se nude u zemljama diljem svijeta nerijetko se odlučuje na odlazak iz Republike Hrvatske što znači da se Republika Hrvatska iz godine u godinu suočava s izazovom kako riješiti problem iseljavanja mladog, radno sposobnog stanovništva. Problem iseljavanja mladih iz Republike Hrvatske posebno je vidljiv otkad je Republika Hrvatska postala punopravna članica Europske unije. Naime, Hrvati su uvidjeli da im druge zemlje članice Europske unije mogu ponuditi bolje uvjete života, rada i obrazovanja te se često odlučuju otići iz Republike Hrvatske. Kako bi se riješio problem iseljavanja iz Republike Hrvatske autor Ivanda (2017: 13-14) ističe da treba napraviti sljedeće: „gospodarski rast mora se preliti na životni standard stanovništva. Potencijalno povećanje životnog standarda također se mora promatrati u kontekstu konkurencije. Konkurenciju, kako je navedeno, čini ostatak Europe u koju Hrvati iseljavaju. Tek smanjenjem jaza između životnog standarda u Hrvatskoj i u drugim zemljama

EU-a može se očekivati smanjenje i preokretanje trenda iseljavanja. Za potpuno razumijevanje uzroka iseljavanja ključno je istražiti najširi pojam – zadovoljstvo kvalitetom života koji uz životni standard obuhvaća i nematerijalne čimbenike“.

Načini, tj. mogućnosti kako Republika Hrvatska može riješiti probleme vezane za trenutni demografski deficit su sljedeći: mladima ponuditi dodatne izobrazbe nakon kojih će im biti osigurano radno mjesto, npr. plaćeno pripravništvo u trajanju od nekoliko godina nakon kojeg će poslodavac biti obvezan, ukoliko se radnik pokazao zadovoljavajućim na radnom mjestu, istome dati ugovor na neodređeno; ponuditi dodatne pogodnosti i odgode mladom stanovništvu prilikom podizanja kredita potrebnih za obrazovanje, pokretanje poslovanja ili kupovinu nekretnina. Prethodno navedeno uviđaju i autor Ivanda (2017.: 14) koji ističe da „globalizacija, dostupnost informacija te pravna i organizacijska jednostavnost kretanja omogućuju nikad bržu i lakšu mobilnost stanovništva. Konkurenciju u borbi za stanovništvo, koje možemo promatrati kao radnu snagu, potrošače ili ljudski kapital, sada čine sve zemlje Europske unije, a u budućnosti možda i šire. Sve navedeno dovodi do zaključka kako je jedino aktivnim, inovativnim i dugoročnim pristupom niza institucija moguće ublažiti ili preokrenuti negativne demografske trendove u Hrvatskoj“, te autorica Wertheimer-Baletić (2005.: 99) koja ističe da je „temeljna pretpostavka za usporavanje, a zatim i zaustavljanje sadašnjih nepovoljnih demografskih tokova, osobito kada se radi o migracijskoj sastavnici demografske bilance, u smislu destimulacije daljnjeg iseljavanja mladih ljudi, jest povećanje stope gospodarskog rasta i, s time u vezi, porast zaposlenosti u zemlji. A u domeni prirodnog kretanja stanovništva – pored stvaranja odgovarajućih materijalnih i društvenih uvjeta za osnivanje obitelji, važne su i promjene u sustavu vrijednosti, stilu života, relevantne za motiviranje mladih da imaju djecu“.

Stanovnici Republike Hrvatske već su duže vrijeme svjesni loših životnih uvjeta u kojima žive. Mladi su obeshrabreni jer ne vjeruju da će nakon završetka školovanja pronaći posao koji će biti dobro plaćen i uz pomoć kojega će se moći osamostaliti, a stariji su obeshrabreni jer već godinama gledaju kako se situacija u zemlji ne mijenja. može se reći da život u Republici Hrvatskoj postaje „začarani krug“ koji se može prekinuti jedino odlaskom iz zemlje, a kako bi se odlazak iz zemlje spriječio vlada treba početi ozbiljnije ulagati u razvoj i primjenjivanje mjera koje će doprinijeti ukupnom razvoju života stanovnika Republike Hrvatske.

„Prepuštanje spontanim tokovima sadašnjih demografskih pojava i procesa sve više zaoštrava ne samo gospodarsku, veći socijalnu krizu, krizu obitelji i uopće krizu života u Hrvatskoj. Urgentan zaokret, prije svega prema spoznaji realnog demografskog stanja i njegovih

gospodarskih, socijalnih, zdravstvenih i drugih posljedica po život naroda, neminovna je pretpostavka našeg ukupnog razvoja“ (Wertheimer-Baletić, 2005.: 116). Zaokret je potreban jer je stanovništvo jedan od najvažnijih čimbenika razvoja zemlje, a ako se dosadašnji demografski procesi ne unaprijede Republiku Hrvatsku čeka teška budućnost, i po pitanju društvenog i po pitanju gospodarskog razvoja.

Kako bi se demografsko stanje u Republici Hrvatskoj popravilo te se mlade potaknulo da ostanu u zemlji ili pak da se vrate u zemlju potrebno je početi provoditi niz mjera i aktivnosti. Kako bi se ekonomski tokovi u Republici Hrvatskoj popravili potrebno je provesti sljedeće elemente (Budimir, 2018.: 198-199, prema: Grossman, 1966.):

1. formulirati i utvrditi osnovne ciljeve koje treba ostvariti u određenom razdoblju
2. odgovarajuće organizacije, državnih ili nezavisnih institucija, koje konkretiziraju ciljeve, formuliraju planove, predlažu mjere (sredstva) ostvarivanja, analiziraju ostvarivanje itd.
3. razine i područja planiranja, što se odnosi na vodoravnu i okomitu komponentu, tj. na uključivanje regionalnih, lokalnih i međunarodnih aspekata u nacionalni plan, odnosno njegov obuhvat po djelatnostima
4. utvrditi razdoblja na koje se odnosi plan, dugoročno, srednjoročno, kratkoročno, njihovo povezivanje i uvjetovanost, kontinuitet i sl.
5. analizirati proteklo razdoblje, stanja i tendencije u ekonomskim kretanjima i odnosima nacionalnoga gospodarstva, kao analitičkoga polazišta za projekcije i predviđanja razvoja
6. izabrati ekonomski model, koji u pravilu mora biti matematički izražen, kako bi se lako mogle analizirati različite varijante, kao polazište za političke odluke
7. izabrati varijable i instrumente (sredstava), što se najprije odnosi na utvrđivanje alternativnih mogućnosti ostvarivanja osnovnoga cilja, a zatim na odabrati instrumente (sredstava) ostvarivanja cilja
8. metodologija i postupci (procedure), što se u ovoj fazi odnosi prije svega na metodu iskazivanja planiranih ciljeva, zadataka i mjera i na postupak usvajanja formalnog dokumenta
9. primijeniti i ostvariti, što je usko povezano s tekućom ekonomskom politikom i operativnim korištenjem sredstava i mjera, koje su ugrađene u sustav, odnosno koje bi trebalo uvesti ukoliko se pokaže potreba, s obzirom na ostvarivanje (neostvarivanje) planiranih ciljeva i odnosa.

Iz prethodno navedenog može se zaključiti kako u Hrvatskoj ne postoji dugoročna strategija gospodarskog razvoja što znači da se ista prvo treba razviti i početi primjenjivati kako bi se demografski deficit u zemlji smanjio. Ekonomski razvoj i koncepcija trebaju se izraditi na temelju kritičke analize trenutnog stanja u zemlji, a ne sukladno tome tko se trenutno nalazi na vlasti u zemlji. Ciljevi dugoročnog gospodarskog razvoja trebaju se temeljiti na suvremenim tehnologijama i suvremenim uvjetima – to je jedini način da se zemlja razvije dovoljno da bude privlačna za život i rad i domaćem stanovništvu i stanovništvu stranih zemalja. Prateći suvremenu, modernu strategiju razvoja potrebno je postaviti i strateške razvojne ciljeve koji će biti jasni i ostvarivi. Samo ako se neki od prethodno navedenih prijedloga uspiju realizirati u skoroj budućnosti Republika Hrvatska mogla bi zadržati postojeći demografski kapital, privući novi demografski kapital u zemlju te se nastaviti razvijati u gospodarskom smislu.

Autor Budimir (2018: 205) potvrđuje upravo ovo što se prethodno istaknulo, a to je da se osnovni ciljevi nove gospodarske strategije razvoja koja će se primjenjivati u Republici Hrvatskoj moraju zasnivati na spoznajama da je u suvremenim uvjetima jedino moguć razvoj koji optimalno koristi raspoložive faktore, neprekidno ih tehnološki unapređujući, kao pretpostavci održivog rasta, u početnoj fazi vrlo brzog, proizvodnje, zaposlenosti i blagostanja naroda, što podrazumijeva i socijalno pravedno društvo. Tijekom planiranja nove gospodarske strategije u Republici Hrvatskoj važno je odrediti mjerljive i ostvarive strateške ciljeve, a najvažniji cilj koji bi Republika Hrvatska trebala postaviti i ostvariti je utvrđivanje ostvarivanja pune zaposlenosti i maksimiranje korištenja nacionalnih resursa.

5. Zaključak

Demografska slika Republike Hrvatske već godinama pokazuje kako se ista, kada se gleda prema demografskim pokazateljima, nalazi na začelju među zemljama smještenim na kontinentu Europi. Još od devedesetih godina prošlog stoljeća vidljivo je da se Republika Hrvatska suočava s negativnim demografskim kretanjima. To je ponajprije vidljivo u padu nataliteta, starenju stanovništva i brojnim iseljavanjem što direktno ima utjecaj na gospodarski rast i razvoj. Kao jedna od zemalja u razvoju, Republika Hrvatska ne bi si smjela dopustiti trajanje negativnih demografskih kretanja u budućnosti. Preciznije, Republika Hrvatska trebala bi što prije početi raditi na razvoju i implementaciji efikasnih mjera kojima bi potaknula bivše stanovnike da se vrate, trenutne stanovnike da ostanu i privukla nove stanovnike iz drugih zemalja da se dosele.

Nadalje, u Republici Hrvatskoj ne postoji dugoročna strategija gospodarskog razvoja što znači da se ista treba razviti i početi primjenjivati kako bi se demografski deficit u zemlji smanjio. Ekonomski razvoj i koncepcija trebaju se izraditi na temelju kritičke analize trenutnog stanja u zemlji, a ne sukladno tome tko se trenutno nalazi na vlasti u zemlji. Ciljevi dugoročnog gospodarskog razvoja trebaju se temeljiti na suvremenim tehnologijama i suvremenim uvjetima – to je jedini način da se zemlja razvije dovoljno da bude privlačna za život i rad i domaćem stanovništvu i stanovništvu stranih zemalja. Prateći suvremenu, modernu strategiju razvoja potrebno je postaviti i strateške razvojne ciljeve koji će biti jasni i ostvarivi. Samo ako se neki od prethodno navedenih prijedloga uspiju realizirati u skoroj budućnosti Republika Hrvatska mogla bi zadržati postojeći demografski kapital, privući novi demografski kapital u zemlju te se nastaviti razvijati u gospodarskom smislu.

Literatura

1. AKRAP, A. (2015). Demografski slom Hrvatske: Hrvatska do 2051.. Bogoslovska smotra, 85 (3), 855-868. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/148000
2. Čavrak, V. (2011). Gospodarstvo Hrvatske. Zagreb: Politička kultura
3. Bejaković, P. (2002). ALICA WERTHEIMER-BALETIĆ: STANOVNIŠTVO I RAZVOJ. Mate - Zagreb, Biblioteka Gospodarska misao, Zagreb 1999., str. 655.. Ekonomski pregled, 53 (3-4), 404-410. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/28023
4. Bejaković, P. (2018). Alica Wertheimer-Baletić DEMOGRAFSKA TEORIJA, RAZVOJ STANOVNIŠTVA HRVATSKE I POPULACIJSKA POLITIKA (IZBOR RADOVA), Meridijani, Samobor, 2017., 592 stranice. Ekonomski pregled, 69 (1), 73-83. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/195506
5. Budimir, I. (2018). Nova gospodarska strategija Republike Hrvatske za ulazak u društvo razvijenih zemalja. Zbornik sveučilišta Libertas, 3 (3), 195-209. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/196101
6. Demografija. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. (2020). Izvor: https://mdomsp.gov.hr/istaknute-teme/demografija/8906 (pristupljeno: 02.09.2020.)
7. Državni zavod za statistiku. (2019). Aktivno stanovništvo u Republici Hrvatskoj 2018. prosjek godine Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/09-02-07_01_2019.htm (pristupljeno: 02.09.2020.)
8. Državni zavod za statistiku. (2019). Hrvatska u brojkama 2019. Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/CroInFig/croinfig_2019.pdf (pristupljeno: 02.09.2020.)
9. Državni zavod za statistiku. (2019). Osnovne karakteristike potrošnje kućanstava u 2017. Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/14-01-02_01_2018.htm (pristupljeno: 27.09.2020.)
10. Državni zavod za statistiku. (2020). Izvor: https://dzs.hr(pristupljeno: 02.09.2020.)
11. Državni zavod za statistiku. (2020). Izvor: https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/results/graphs/G-9_Hrv.pdf (pristupljeno: 02.09.2020.)
12. Državni zavod za statistiku. (2020). Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2019. Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-01_01_2020.htm (pristupljeno: 19.09.2020.)

13. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. (2020). Migracija stanovništva u Republici Hrvatskoj u 2018. Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/07-01-02_01_2019.htm (pristupljeno: 02.09.2020.)
14. Eurostat (2020). Zaposlenost godišnja statistika. Izvor: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Employment_statistics/hr (pristupljeno: 19.09.2020.)
15. Friganović, M.A. i Šterc, S. (1993). DEMOGRAFSKI RAZVOJ I POPULACIJSKA POLITIKA REPUBLIKE HRVATSKE. Društvena istraživanja, 2 (1 (3)), 151-165. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/32784
16. Hrvatska gospodarska komora. (2019). Demografski podaci po županijama. Izvor: https://www.hgk.hr/documents/demografija-po-zupanijama-konacno5c41d3cf80bb7.pdf (pristupljeno: 04.09.2020.)
17. Ivanda, K. (2017). Demografija Hrvatske: stanje, zablude i perspektive. *Političke analize, 8* (31), 10-15. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/192426
18. Mrđen, S. i Friganović, M. (1998). The Demographic Situation in Croatia. Geoadria, 3 (1), 29-56. https://doi.org/10.15291/geoadria.45
19. Slika tržišta rada. (2020). Izvor: http://trzisterada.hzz.hr/(pristupljeno: 04.09.2020.)
20. ŽIVIĆ, D. (2007). DEMOGRAFSKE I SOCIJALNE ODREDNICE RAZVOJA STANOVNIŠTVA U HRVATSKOME PODUNAVLJU. Društvena istraživanja, 16 (3 (89)), 431-454. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/19041
21. Wertheimer-Baletić, A. (2005). Demografija Hrvatske - aktualni demografski procesi. Diacovensia, 13 (1), 97-118. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/40155

Popis tablica

Tablica 1. Demografski pokazatelji u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2013. do 2018. godine 7
Tablica 2. Specifične stope fertiliteta u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2013. do 2018. godine 8
Tablica 3. Struktura stanovništva prema dobi i spolu u Republici Hrvatskoj u 2018. godini.. 13
Tablica 4. Doseljeno i odseljeno stanovništvo u 2017. i 2018. godini - Republika Hrvatska . 21
Tablica 5. Izdaci za potrošnju prosjek po kućanstvu u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2009. do 2017. godine 24

Popis slika

Slika 1. Prirodno kretanje stanovništva u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 1984. do 2018. godine .. 6
Slika 2. Prirodno kretanje stanovništva u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2010. do 2019. godine 10
Slika 3. Živorođeni i umrli u 2019. godini u Republici Hrvatskoj po županijama 11
Slika 4. Demografska projekcija broja stanovnika u Republici Hrvatskoj do 2051. godine 14
Slika 5. Visokoobrazovna struktura stanovništva u Republici Hrvatskoj u 2011. godini 15
Slika 6. Usporedba zaposlenosti u Republici Hrvatskoj u odnosu na druge zemlje članice Europske unije u razdoblju od 2005. do 2019. godine 16
Slika 7. Kretanje kategorija radno sposobnog stanovništva u razdoblju od 2014. do 2018. godine 17
Slika 8. Prosječan broj nezaposlenih osoba prema starosti u Republici Hrvatskoj u 2018. godini 18
Slika 9. Prosječan broj nezaposlenih osoba prema spolu u 2018. godini u Republici Hrvatskoj 19
Slika 10. Zaposlenost prema godinama i spolu u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2006. do 2017. godine 22
Slika 11. Struktura izdataka za potrošnju kućanstva u Republici Hrvatskoj u 2017. godini 23